

СУЧАСНИЙ СТАН ШКІЛ САКСОФОНУ В УКРАЇНІ

Михайлишин Владислав Анатолійович
магістрант,

Поліщук Владислав Ігорович
концертмейстер,
Житомирський державний університет
імені Івана Франка
м. Житомир, Україна
mikhaylishin3@gmail.com

Анотація. У статті презентується спроба охарактеризувати українське саксофонне виконавське мистецтво, яке розвивалося паралельно з європейськими та американськими школами. Метою є визначення специфіки виконання популярних творів на саксофоні в контексті становлення й розвитку інструмента у другій половині ХХ століття. Запропоновано стислий огляд відомих шкіл саксофону – київської, полтавської та одеської. Пропонується надалі досліджувати всі існуючі українські виконавські школи, які мають значний авторитет й суттєво збагачують національну культуру й популяризують саксофонне виконавство.

Ключові слова. Саксофонне виконавство, європейська школа, американська школа, українські школи, національна культура, мистецький простір, концертна практика.

Стрімкий розвиток саксофонного виконавства зумовив необхідність осмислення динаміки ходу духового мистецтва на світовому рівні, збагачення й оновлення саксофонного репертуару тощо. Вагомі здобутки українських виконавців, науковців, педагогів свідчать про належний художній, дослідницький рівень, що визнається авторитетними міжнародними експертами. Впровадження цього яскравого за тембром інструменту загальмувалось упередженим ставленням до нього в культурній політиці радянської ідеології, адже тоді саксофон був небажаним інструментом, що позначилось на його

розповсюдженні в концертній практиці та композиторській творчості. Проте за короткий час саксофон зумів успішно завоювати мистецький простір.

Сучасне саксофонне виконавство демонструє життєздатність і перспективність у концертній, педагогічній та науково–методичній нивах, характеризується зростанням виконавської майстерності, активізацією композиторської творчості у створенні інструктивних і художніх взірців для саксофона. Водночас недостатньо висвітленою темою, що вимагає спеціального наукового обґрунтування, є саме українські школи саксофону. Це дозволяє нам без вагань констатувати незаперечну актуальність питання.

Мета статті: визначити специфіку становлення українських шкіл саксофонного виконавства у ХХ столітті.

Українська саксофонне виконавське мистецтво розвивалось паралельно із європейськими та американськими школами. У 20–ті р.р. ХХ ст. розповсюджується так званий Чиказький стиль, який підкорив виконавців та слухачів Америки та Європи. В Україні у цих стилях грали саксофоністи перших джаз–ансамблів: у Харкові (1929р.) дебютував український «Тea–джаз» під керуванням Б. Ренського; з середини ХХ ст. музика цього жанрово–стилістичного спрямування звучала під керуванням П. Креслера, Є. Зубцева, Є. Діргунова, В. Новікова [3]. Проте за радянських часів саксофон довгий час був під забороною (до 1953 р.), тому активне розповсюдження мистецтва гри на цьому інструменті починається в останні десятиліття ХХ ст.

Наприкінці ХХ ст. мистецтво українського саксофонного виконавства остаточно сформувалося як самостійна культурна ділянка. Активна діяльність саксофоністів–виконавців у різноманітних конкурсах та фестивалях, які проходили у державних концертних організаціях та філармоніях України вказує на визнання високого рівня саксофонного мистецтва [4, 77].

Ідеї і концепції українського саксофонного мистецтва охоплюють різноманітні стильові напрями та жанри: авангард і народний фольклор, старовинна музика, сучасна популярної музика та експериментальна. На сучасному етапі основним розгалуженням вітчизняного саксофонного мистецтва

є джаз та класична академічна школа, до яких приєднався ще, так званий, «естрадний саксофон». Основи цього напрямку були закладені джазовою традицією радянської доби, а вирішальну роль у його затвердженні відіграли записи і виступи західноєвропейських і американських музикантів на теренах України [4, 78].

Сучасна школа саксофонного академічного напрямку – це достойний та яскравий продовжувач традицій які були зароджені музикантами минулого, яка на сьогодні посідає чільне місце серед провідних виконавських шкіл зарубіжжя. Даний факт підтверджується перемогами на всеукраїнських та міжнародних фестивалях, конкурсах українськими музикантами [4, 80].

Провідними українськими школами саксофона кінця ХХ–початку ХХІ ст. є: *київська* на чолі з Ю. Василевичем, *одеська* на чолі з М. Крупеем, *харківська*, яку очолює Є. Козеняшев, *львівська* на чолі з А. Бондарчуком та М. Мар'яшем і *полтавська* на чолі з Я. Годфрідом та О. Шеременком. Представниками цих осередків був узагальнений та примножений досвід світових шкіл саксофонного мистецтва, завдяки ним здобули розвитку українська саксофонна педагогіка та виконавство, формується новий репертуар, призначений як для солістів, так і для різноманітних ансамблів та оркестрів різних складів [1, 9].

Київська школа. Засновником київської саксофонної школи вважається Юрій Василевич (1951) – керівник всесвітньо відомого Київського квартету саксофоністів. У своїй виконавській та педагогічній діяльності митець активно пропагує саксофонне мистецтво, наголошуючи на те, що «це універсальний інструмент, який може все» [5].

Для квартету саксофоністів було створено багато творів українськими композиторами. Так, Левко Колодуб написав одну з перших таких робіт – «Концертино для 4–х саксофонів» (1987 р.), за виконання якого ансамбль отримав одну з перших премій. Одним з улюблених творів у репертуарі є аранжування М. Скорика його знаменитої «Мелодії», яка звучала і на початку діяльності квартету, і на відзнаку тридцятиріччя діяльності колективу разом із Клодом Делянглем, професором Паризької консерваторії (2015 р.) [5]. Іншими

композиторами, які писали для ансамблю були В. Годзяцький, В. Шумейко, О. Козаренко, Жанна і Левко Колодуби, Ю. Іщенко.

Активна співпраця Квартету саксофоністів з українськими та зарубіжними виконавцями і композиторами протягом всього часу існування колективу вказує на те, що саксофонне виконавство в Україні за останні десятиліття вийшло на зовсім новий рівень та отримало визнання на світовій сцені.

Іншим провідним представником кївської школи саксофонного виконавства є Михайло Романович Мимрик (1977) – саксофоніст, кандидат мистецтвознавства та заслужений артист України. У своїй діяльності він поєднує педагогіку та виконавську сфери. Виконавська діяльність в квартеті саксофоністів вплинула на педагогічні погляди М. Мимрика та відобразилась у його наукових роботах. Низка його праць присвячена питанням виконавства на саксофоні саме у камерно–інструментальній музиці та розглядає виконавсько–виражальні засоби та прийоми гри на саксофоні притаманних для ансамблевого виконавства [7].

М. Мимрик вказує на те, що українська саксофонна музика та твори для духових ансамблів другої половини ХХ ст. мають зовсім нове бачення звукоутворення та специфіку виконавства. Так, він виділяє такі інноваційні прийоми гри, які актуалізують широку гаму темброво–виражальних можливостей саксофона: 1) елементи, похідні від джазового музикування (драматично-напруженого, атонального зіставлення звучання саксофонів з хроматичним рухом голосів та тенденцією до тричверткової та чвертьтонової інтонації); 2) виконавські прийоми гри, запозичені з манер гри на інших музичних інструментах (екстремальна техніка саксофонів містить *glissando*, флажолети, моментальні зміни штрихів тощо); 3) природно-шумові елементи (шепотінню на саксофонах та «подальше уведення хвилеподібних алеаторичних пасажних послідовностей як своєрідний знаковий пошук виходу з пастки») [8, 12].

Одеська школа. Крупей Михайло Васильович (1955 р.) є провідним представником одеської школи саксофонного виконавства. На сьогодні

М. Крупей відомий як засновник першого в Україні спеціального класу саксофона у вищому навчальному закладі, відкритого у 1979 р. в Одеській державній консерваторії імені А.В. Нежданової на кафедрі духових та ударних інструментів. У своєму житті М. Крупей віддає перевагу виконавській та особливо педагогічній діяльності. На сьогодні, працюючи в Одеській консерваторії, він очолює клас саксофону та кларнету, веде класи духового ансамблю та викладає методико-теоретичні курси для духових інструментів.

У науковій діяльності діяч розглядає саксофонне мистецтво в контексті розвитку музичного виконавства та акцентує увагу на стильові основи та шляхи формування художньо-виразного мислення виконавця–саксофоніста [6]. У своєму доробку автор спирається на актуальні на сьогодні теоретичні та історичні факти щодо самого інструменту та його ролі у музичній культурі. Багаторічний досвід викладання дозволив М. Крупею визначити та систематизувати у власному посібнику історичні відомості про інструмент, його складові, теоретичні та методичні поради щодо художньо–виконавських прийомів гри на інструменті.

Полтавська школа. На Полтавщині формування класів гри на саксофоні розпочалося в кінці 1980–х р.р. Засновниками саксофонного виконавства на Полтавщині являються Яків Готфрід, засновник і керівник колективу «Фестиваль» Олег Шеременко, Геннадій Кузьменко, Віктор Дрозд та ін. [2, 83]. Проте, під час створення першого класу гри на саксофоні виявилась низка проблем: по–перше, саксофон не мав статусу академічного інструменту; по–друге, відчувалась гостра нестача кваліфікованих кадрів та відсутність науково–методичної бази.

Першим керівником школи гри на саксофоні у 1988 р. став заслужений працівник культури України – Григорій Іванович Головня (1939–2012). Як випускник харківської школи гри на духових інструментів, Г. Головня впровадив деякі традиції виконавства у полтавську школу саксофону. За короткий термін було сформовано потужну виконавсько–педагогічну та методичну базу, яка

довела свою ефективність у вихованні молодих саксофоністів. Майстерність викладання вирізняється індивідуальним підходом до кожного учня.

Педагогічна методика Г. Головні продовжує традиції харківської школи. Його вчитель М.О. Шевченко свого часу навчався у відомого харківського педагога Гуго Альбертовича Гека, який є послідовником німецької школи виконавства на духових інструментах. Так, викладацька діяльність Головні відзначається змістовністю занять, увагою до кожної деталі музичного твору та витонченістю нюансування [2, 83–84].

Таким чином, всі існуючі сучасні українські виконавські школи саксофону мають значний авторитет й суттєво збагачують національну культуру й популяризують саксофонне виконавство. Отже, специфічні можливості саксофону дозволяють застосовувати його в широкому стильовому спектрі, перетворюючи на універсальний інструмент як для сольного, так і для ансамблевого виконавства. Його розвиток у світовому мистецькому просторі протягом ХХ–початку ХХІ століття дозволив успішно реалізувати можливості цього інструмента як в джазовому так і в академічному виконавському стилі.

Список літератури

1. Богданов В. Історія духового музичного мистецтва України (від найдавніших часів до ХХ століття) : монографія. Вид. 2–ге. Харків, 2007. 350 с.

2. Зотов Д.І. Виконавство на саксофоні в системі музичного мистецтва ХХ століття: дис.. на здобуття ступ. канд. мист., спец. 17.00.03. Суми: СумДПУ імені А.С.Макаренка, 2018. 298 с.

3. Зотов Д.І. Проблематика початкового етапу розвитку саксофона як інноваційного інструмента європейського музичного мистецтва. Традиції та новації у вищій архітектурно–художній освіті: збірник наукових праць. Харків: ХДАДМ, 2016. № 3. С. 16–21.

4. Історія становлення та перспективи розвитку духової музики в контексті національної культури України та зарубіжжя: збірник наукових праць. Випуск 13. Рівне: Волинські обереги, 2021. 180 с.

5. Кравченко А.І. Камерно-інструментальне мистецтво України кінця ХХ – початку ХХІ століть (семіологічний аналіз) : монографія. Київ : НАКККіМ, 2020. 300 с.

6. Крупей М. В. Теоретичні основи формування виконавської майстерності саксофоніста : Одеса: Астропринт, 2014. 496 с.

7. Мимрик М.Р. Саксофон в українській камерній музиці кінця ХХ – початку ХХІ століття: композиторська творчість і виконавська практика : автореф. дис ... канд. мистецтвознавства: 17.00.03. Київ, 2013. 17 с.

8. Степанова А.О. Методичні вказівки до вивчення дисципліни «Основний музичний інструмент» (саксофон) для студентів бакалаврів. Одеса: Університет Ушинського, 2020. 53 с.